

Research Paper

Comparison of cognitive empowerment and cognitive styles on academic performance and information literacy of third grade elementary school students

Shiva Ataei Gholam¹ , Maryam Hafezian^{2*} & Shahrbanoo Dehrouyeh³

1. Master of Educational Management, Bojnourd Branch, Islamic Azad University, Bojnourd, Iran.
2. Assistant Prof., Dept. of Educational Sciences, Adib Mazandaran Institute of higher education, Sari, Iran.
3. Assistant Prof., Dept. of Psychology, Adib Mazandaran Institute of higher education, Sari, Iran.

Citation: Ataei Gholam, S., Hafezian, M. & Dehrouyeh, S. (2026). Comparison of cognitive empowerment and cognitive styles on academic performance and information literacy of third grade elementary school students [In Persian]. *Journal of Child and Adolescent Psychotherapy*, 2(4): 39-54. <https://doi.org/10.22098/rcap.2025.14999.1054>

 [10.22098/rcap.2025.14999.1054](https://doi.org/10.22098/rcap.2025.14999.1054)

Article Info:

Received: 2024/05/04

Accepted: 2025/01/01

Available Online: 2026/03/17

Key words:

Academic Performance, Cognitive Rehabilitation, Cognitive Styles, Information Literacy

ABSTRACT

Objective: The purpose of this study was to compare the effects of cognitive empowerment and cognitive styles on students' academic performance and information literacy.

Methods: This research employed a quasi-experimental design with a multiple pre-test and post-test (three-group) structure, involving two experimental groups and one control group. The statistical population consisted of all third-grade students in Bojnord city. The target sample comprised 50 third-grade elementary school students from Shohada Cultural School. From this pool, 30 students who met the inclusion criteria were selected using a multi-stage cluster random sampling method and divided into three groups of 10: two experimental groups and one control group. The research instruments included the Rahmani et al. (2016) student information literacy questionnaire, students' academic averages, Yarmohammadiian et al.'s (2014) cognitive style sessions, and Oraki et al.'s (2016) cognitive rehabilitation sessions. To analyze the data and test the research hypotheses, the analysis of covariance (ANCOVA) test was performed using SPSS version 25 software.

Results: The results indicated that both cognitive styles and cognitive empowerment influence students' academic performance and information literacy. However, cognitive rehabilitation demonstrated a more substantial impact, with a contribution of 55% to academic performance and information literacy, compared to cognitive styles' contribution of 19%.

Conclusion: Overall, the findings suggest that rehabilitation programs can effectively address students' academic challenges by enhancing their information processing capabilities and improving mental functions, ultimately leading to better academic performance.

Extended Abstract

1. Introduction

Undoubtedly, a society's education system plays a crucial role in training its human resources through various educational methods. Teachers and other factors within the education system significantly contribute to educational efficiency. School-based educational systems and diverse teaching methodologies can elevate students' knowledge levels, foster creativity and innovation, and promote personal and social growth (Ourki et al., 2016). Given that primary school students represent the foundational level of formal education, the implementation of novel and engaging

methods to enhance their knowledge and information is of paramount importance. Student academic performance is contingent upon the application of effective teaching strategies (Rahimipour et al., 2016). Academic performance is a key indicator in educational evaluation; a student demonstrating belief in their ability to progress and succeed achieves good academic performance. However, information literacy should not be overlooked within the context of academic performance. Information literacy is the ability that empowers students to effectively access information, critically evaluate it, and use it accurately and creatively to meet their information needs. It encompasses the capacity to correctly identify information sources, access them, and utilize them

*Corresponding Author:

Maryam Hafezian

Address: Adib Mazandaran Institute of higher education, Sari, Iran.

Tel: +98 (911) 3520592

E-mail: hafezian552@gmail.com

purposefully (Machlap, 2019). Cognitive styles refer to behaviors and thought patterns that significantly influence the storage and retrieval of information in memory, aiding individuals in preparing new information for integration with existing knowledge and its subsequent storage in long-term memory (Yarmohammadian et al., 2014). Cognitive rehabilitation is defined as the process of active change undertaken to empower individuals suffering from injury or disease, aiming to restore their functions to an optimal level (Keller et al., 2003). In essence, cognitive rehabilitation comprises a set of intervention strategies designed to empower patients (or individuals with deficits) and their families, with the goal of adaptation, control, and reduction of cognitive deficits.

2. Materials and Methods

The statistical population for this study comprised all third-grade students in Bojnord city. The sampling method employed was multi-stage random cluster sampling. Initially, four girls' primary schools in Bojnord city were randomly selected, and subsequently, one school was chosen randomly from this subset. From the third-grade elementary students of Shohada Farhani School within this selected school, 50 students were initially identified. From this group, 30 students who

met the research inclusion criteria were selected and randomly assigned to three groups of 10: two experimental groups and one control group.

3. Results

The main hypothesis of this research posits that the utilization of cognitive styles and cognitive rehabilitation is effective in enhancing students' academic performance and information literacy. The impact of each of these approaches was confirmed in the sub-hypotheses. Furthermore, to compare the efficacy of the two approaches on academic performance and information literacy, the differences in averages between the groups at the pre-test and post-test stages were examined.

As presented in Table 1, the mean information literacy score for Experiment Group A (cognitive strategies) was 151.3 (SD = 2.35) in the pre-test and 164.5 (SD = 2.32) in the post-test. For Experiment Group B (cognitive rehabilitation), the mean score in the pre-test was 148.0 (SD = 2.16) and in the post-test was 174.6 (SD = 2.14). It is evident that the effect of cognitive rehabilitation was greater than that of cognitive strategies, leading to the conclusion that the cognitive rehabilitation approach was more impactful than cognitive strategies.

Table 1. Comparison of the average academic performance and information literacy by experimental groups A and B in pre- and post-test situations

variable	Index	Test A		Test B	
		Mean	standard deviation	Mean	standard deviation
Information literacy	pre-test	151/3	2/35	148/0	2/16
	post-test	164/5	2/32	174/6	2/14
Academic performance	pre-test	18/4	1/11	18/2	1/16
	post-test	18/7	1/13	19/4	1/11

4. Discussion and Conclusion

The results pertaining to the main hypothesis of the research indicated that the use of cognitive styles and cognitive rehabilitation is effective in enhancing students' academic performance and information literacy. As the results demonstrated, there was a difference in the average academic performance and information literacy between the cognitive strategies group and the cognitive rehabilitation group in the post-test phase, with students in the cognitive rehabilitation group showing greater improvement than those in the cognitive strategies group. The findings of this research are consistent with those of Bagharian et al. (2016), Rahimipour et al. (2016), Rahmani et al. (2019), Park et al. (2021), Hostitler and Leo (2021), Aaron et al. (2021), Sharma et al. (2021), Davis et al. (2019), Gala and Wood (2012), Sheeran and Breznitz (2011), Larson et al. (2010), and Pence et al. (2012). All the aforementioned studies, in various ways, indicated that both approaches can be effective in improving academic performance and information literacy, and

contribute to enhancing students' capabilities in receiving and utilizing information.

5. Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

Compliance with Ethical Guidelines: All ethical principles were observed in this research, including the participants' right to withdraw from the project at any time.

Funding

This research did not receive any financial support from funding organizations in the public, commercial, or non-profit sectors.

Authors' contributions

All authors participated in the design, execution, and writing of all sections of this research.

Conflicts of interest

This article has no conflicts of interest to declare.

مقاله پژوهشی

مقایسه توان بخشی شناختی و سبک‌های شناختی بر عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی

شیوا عطایی غلام^۱، مریم حافظیان^{۲*} و شهربانو دهرویه^۳

۱. کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران.
۲. استادیار گروه علوم تربیتی، مؤسسه آموزش عالی ادیب مازندران، ساری، ایران.
۳. استادیار گروه روان‌شناسی، مؤسسه آموزش عالی ادیب مازندران، ساری، ایران.

چکیده

هدف: هدف از این مطالعه، مقایسه توان‌بخشی شناختی و سبک‌های شناختی بر عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان بود.

روش‌ها: روش پژوهش حاضر نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون چندگانه (سه گروهی) با ملاک سه گروه، دو گروه آزمایش و یک گروه کنترل است و جامعه آماری آن نیز کلیه دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی شهر بجنورد است. نمونه مورد نظر، شامل ۵۰ نفر از دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی مدرسه شهدای فرهنگی بوده که از بین آن‌ها ۳۰ نفر که دارای معیارهای ورود به پژوهش بودند، به شیوه تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند و به سه گروه ۱۰ نفره شامل دو گروه آزمایش و یک گروه کنترل تقسیم شدند. ابزارهای پژوهش شامل پرسشنامه سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان رحمانی و همکاران (۱۳۸۶)، معدل تحصیلی دانش‌آموزان، جلسات سبک‌های شناختی یارمحمدیان و همکاران (۱۳۹۴) و جلسات توان‌بخشی شناختی ویلسون (۲۰۰۹) به نقل از اورکی و همکاران (۱۳۹۶) بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌های پژوهش از آزمون تحلیل کواریانس به وسیله نرم‌افزار SPSS25 استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که دو متغیر سبک‌های شناختی و توان‌بخشی شناختی هر دو در عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان تأثیر دارند، اما توان‌بخشی شناختی سهم بیشتری را به خود اختصاص داده است؛ به طوری که سهم توان‌بخشی شناختی در تأثیر داشتن بر روی عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی ۵۵ درصد و سهم سبک‌های شناختی ۱۹ درصد بود.

نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج می‌توان بیان داشت، توان‌بخشی شناختی بیشتر از سبک‌شناختی توانسته است تغییراتی را در میانگین نمرات عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی ایجاد کند. این تغییرات از طریق اثرگذاری بر حافظه کاری و سرعت پردازش اطلاعات موجب بهبود توان حافظه کاری کلامی، حافظه کاری دیداری فضایی و سرعت پردازش گردیده و در نهایت بهبود عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان را در پی داشته باشد.

اطلاعات مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۱۵
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۱۲
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۹/۲۹

کلیدواژه‌ها:

توان‌بخشی شناختی، سبک‌های شناختی، سواد اطلاعاتی، عملکرد تحصیلی

مقدمه

اولین سطح از سطوح آموزشی رسمی را در نظام آموزش و پرورش کشور تشکیل می‌دهند. ارائه شیوه‌های نو و جذاب که بتواند سطح دانش و اطلاعات آن‌ها را افزایش دهد، اهمیت ویژه‌ای دارد. زیرا عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در گرو اجرای شیوه‌های صحیح آموزش است (رحیمی پور و همکاران، ۱۳۹۶). عملکرد تحصیلی یکی از شاخص‌های مهم در ارزیابی آموزش و پرورش محسوب می‌گردد. وقتی دانش‌آموز باور داشته باشد که توانایی پیشرفت و کسب موفقیت

بی‌شک نظام آموزشی هر جامعه می‌تواند با شیوه‌های آموزش متفاوت، نیروی انسانی جامعه خود را تربیت کند که در این میان معلمان و عوامل مختلف نظام آموزش، تأثیر فوق‌العاده‌ای در کارایی بهتر آموزش دارند. نظام آموزشی مدارس و شیوه‌های آموزشی مختلف می‌تواند ضمن ارتقای سطح دانش در دانش‌آموزان خلاقیت و نوآوری را در آن‌ها تقویت کند و باعث رشد و پیشرفت فردی و اجتماعی در دانش‌آموزان گردد (اورکی و همکاران، ۱۳۹۶). از آنجا که دانش‌آموزان ابتدایی

* نویسنده مسئول:

مریم حافظیان

نشانی: مؤسسه آموزش عالی ادیب مازندران، ساری، ایران.

تلفن: ۳۵۲۰۵۹۲ (۹۱۱) ۹۸+

پست الکترونیکی: hafezian552@gmail.com

روان‌درمانی کودک و نوجوان

را داراست، به عملکرد تحصیلی خوبی دست یافته است. دانش‌آموزان موفق، به‌ویژه هنگام مواجهه با مشکلات، بیشتر از افرادی که به قابلیت‌های خود تردید دارند، از خود سخت‌کوشی و پشتکار نشان می‌دهند؛ زیرا تأثیر انگیزشی آموزش‌های مؤثری که داشتند بر عملکرد تحصیلی آنان چشمگیر است. وقتی که عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان خیلی خوب و چشمگیر باشد، در فعالیت‌هایی شرکت خواهند کرد که توسعه مهارت‌ها و قابلیت‌های آنان را تسریع می‌کند (عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴). اما در مقوله عملکرد تحصیلی نباید از مبحث سواد اطلاعاتی^۱ غافل ماند؛ زیرا سواد اطلاعاتی قابلیت است که دانش‌آموز را در دسترسی مفید و مؤثر به اطلاعات، ارزیابی انتقادی آن و استفاده دقیق و خلاق از اطلاعات به دست آمده به‌منظور رفع نیازهای اطلاعاتی خویش توانمند می‌سازد. سواد اطلاعاتی، توانایی شناسایی درست منابع اطلاعاتی، توانایی دسترسی به آن‌ها، و توانایی استفاده هدفمند از آنها می‌باشد (ماچلاپ^۲، ۲۰۱۹). به همین دلیل باید عنوان نمود که سواد اطلاعاتی می‌تواند دانش‌آموزان را در امر تحصیل هدفمندتر سازد و دانش‌آموز را در استخراج اطلاعات مربوط به دانش، کارآمدتر کند (میرحسینی و شعبانی، ۱۳۹۴). دانش‌آموزانی که از امکانات آموزشی مناسب استفاده می‌کنند می‌توانند ضمن یادگیری بهتر و ارتقای سطح سواد اطلاعاتی، به عملکرد تحصیلی بالاتری دست یابند. در واقع دانش‌آموزان نیازمند کسب سواد اطلاعاتی هستند تا آن‌ها را به دسترسی، درک و بهره‌گیری بهینه از دانش روز قادر سازد و یادگیری مؤثرتر را شامل گردد و به اصطلاح باعث موفقیت آنان در امر تحصیل و ارتقای دانش گردد. به عقیده مور^۳ (۲۰۰۵) سواد اطلاعاتی اگر در تمام سطوح آموزشی دانش‌آموزان وارد شود نه تنها باعث یادگیری بیشتر دانش‌آموزان می‌شود بلکه باعث کارآمد شدن آنان در امر تحصیل می‌گردد (کیامرثی و همکاران، ۱۳۹۰). سبک‌های شناختی به رفتارها و افکاری اطلاق می‌شود که در ذخیره ساختن و بازیافتن اطلاعات در حافظه تأثیر زیادی داشته و به فرد کمک می‌کند تا اطلاعات تازه را جهت ترکیب با اطلاعات قبلی و ذخیره نمودن آن‌ها در حافظه بلندمدت آماده سازد (یارمحمدیان و همکاران، ۱۳۹۴). سبک‌های شناختی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا در برخورد با مسائل تحصیلی از تاکتیک‌های مناسب حل مسئله استفاده نموده و قادر گردند تا بر مشکلات تحصیلی فائق آیند (چاپمن و تانمر^۴، ۲۰۰۴؛ سلمانی و همکاران، ۱۴۰۳). از دیگر عواملی که به نظر می‌رسد می‌تواند در ارتقای سواد اطلاعاتی و همچنین عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر باشد، توان‌بخشی شناختی است. از نظر لغوی توان‌بخشی^۵ از واژه لاتین (Re-habilis) اقتباس شده است که به معنی مجدد، تناسب^۶ است و در آن "re" برای اشاره به

توانایی قبلی فرد به کار رفته و، هرگونه اقدام در جهت تناسب مجدد بیمار و یا بازگرداندن توانایی‌های ازدست‌رفته او را می‌رساند (بارت و گوانز-الز-راث^۷، ۲۰۰۶). به عبارت دقیق‌تر بازتوانایی شناختی عبارت است از فرآیند تغیر فعال که به‌منظور توانمندسازی افراد مبتلا به آسیب با بیماری صورت می‌گیرد و هدف آن کسب دوباره سطح بهینه از کارکردهای ازدست‌رفته است (کلر^۸ و همکاران، ۲۰۰۳). به عبارتی توان بخشی شناختی مجموعه‌ای از روش‌ها با راهبردهای مداخله‌ای است، که به‌منظور توانمندسازی درمان‌جویان یا بیماران و خانواده‌های آن‌ها صورت می‌گیرد و هدف آن سازگاری، کنترل و کاهش نقایص شناختی است.

غایت آموزش و پرورش، تدارک و تأمین زندگی بهتر برای فرد در جامعه است و این بدان مفهوم است که هدف اصلی در آموزش و پرورش هر کشور تأمین نیروی متخصص، توانمند و سالم در جهت پیشبرد اهداف جامعه است. به عقیده دورکیم^۹ (۱۸۶۵) آموزش و پرورش فعالیتی است که نسل بالغ، درباره نسل که هنوز برای حیات اجتماعی نارس است، به جای می‌آورد و موضوع این فعالیت عبارتست از برانگیختن و پروردن افکار و معانی و شرایط معنوی و مادی که مقتضای حیات در جامعه سیاسی و محیط خصوصی است که فرد برای زندگانی در آن، آماده می‌شود (محمد پور، ۱۳۹۴). در واقع یکی از اهداف نظام آموزش و پرورش ارتقای سطح علمی و افزایش عملکرد تحصیلی^{۱۱} دانش‌آموزان است (مرادی واعظی و همکاران، ۱۳۹۴). مک کلند (۱۹۹۶) عملکرد تحصیلی را در میزان یادگیری آموزشگاهی فرد به صورتی که توسط آزمون‌های مختلف درسی سنجیده می‌شود می‌داند؛ و مورای^{۱۲} (۱۹۸۸) معتقد است عملکرد تحصیلی نیازمند انگیزه پیشرفت است و شامل تمایل به غلبه بر موانع و مشکلات، کسب قدرت و سعی در انجام دادن کارها و ساقی برای پیشی گرفتن بر دیگران است (شمس و تابع بردبار، ۱۳۹۰). شاید بتوان عملکرد تحصیلی را به عنوان اصطلاحی در نظر گرفت که به مقدار یادگیری و معلومات به دست آمده در فرآیند یاددهی است که توسط آزمون‌های پیشرفت تحصیلی مورد سنجش و آزمون قرار گرفته و نهایتاً براساس میزان پیشرفت حاصل شده می‌توان به قضاوت و تصمیم‌گیری در مورد آن پرداخت (لی کارل^{۱۳}، ۲۰۱۶). در واقع عملکرد

1. information literacy
2. Machlaup
3. Moore
4. Chapman & Tunmer
5. Rehabilitation
6. Again
7. Suitable
8. Barret & Gonzales- Roth
9. Clare
10. David Émile Durkheim
11. Academic Performance
12. Henry Murray
13. Lee Carl

روان‌درمانی کودک و نوجوان

جهت، ترکیب با اطلاعات قبلی و ذخیره کردن آن‌ها در حافظه بلندمدت آماده سازد (پارمحمدیان و همکاران، ۱۳۹۴). سبک‌های شناختی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا در برخورد با مسائل تحصیلی از تاکتیک‌های مناسب حل مسئله استفاده نموده و قادر گردند تا بر مشکلات تحصیلی فائق آیند (چاپمن و تانمر، ۲۰۰۴). سبک‌های شناختی با تأکید بر فرایندهای ترمیمی، موجب بهبود در کنش‌های شناختی دانش‌آموزان می‌گردد که این بهبودی به دلیل ارائه تکالیف به کاررفته در آن میسر ایجاد می‌شود و از طریق اثرگذاری بر حافظه کاری و سرعت پردازش اطلاعات موجب بهبود توان حافظه کاری کلامی، حافظه کاری دیداری فضایی و سرعت پردازش گردیده و در نهایت عملکرد بهتر تحصیلی را به دنبال خواهد داشت (فتیحی آشتیانی و همکاران، ۱۳۹۵).

از طرفی به نظر می‌رسد توان‌بخشی شناختی^۱ نیز می‌تواند بر افزایش سواد اطلاعاتی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر باشد. توان‌بخشی شناختی اصطلاحی است که جهت درمان و بازتوانی اختلالات شناختی افراد استفاده می‌شود و به‌طور کلی ارائه خدمات درمانی جهت تقویت حوزه‌های دچار نقص و جایگزین نمودن الگوهای تازه جهت جبران اختلال ایجاد شده اشاره دارد (شهبازی، ۱۳۹۰). بهبود نقایص و عملکردهای شناختی کودک همچون مشکلات مربوط به حافظه، عملکرد اجرایی، درک اجتماعی، تمرکز و توجه، جزو اهداف اساسی توان‌بخشی شناختی به شمار می‌رود و بر اصولی معطوف بر شکل‌پذیری عصبی مغز مبتنی بوده و شامل تمرینات هدفمند در جهت بازتوانی حوزه‌های مختلف شناخت، از جمله توجه، حافظه، زبان و کارکردهای اجرایی است (برگو^۲ و همکاران، ۲۰۱۶). توان‌بخشی شناختی به سلسله آموزش‌هایی اشاره دارد که معطوف بر یافته‌های علوم شناختی به شکل بازی بوده و سعی بر این دارد تا عملکردهای شناختی کودکان را بهبود بخشد (تورل^۳ و همکاران، ۲۰۰۹). این روش معمولاً به دو صورت مشخص انجام می‌پذیرد که تحت عنوان توان‌بخشی ترمیمی، که به ترمیم نارسایی‌های مختلف بر اساس تمرینات گوناگون می‌پردازد و توان‌بخشی جبرانی که در آن تاکتیک‌ها و ابزارهای انطباقی و اصلاحی محیط به کاربرده می‌شود و هدف آن تصحیح عملکرد است، مشخص می‌گردد که هم به‌صورت تکی و هم به‌صورت هم‌زمان می‌تواند به اجرا درآید (چاو^۴، ۲۰۱۰). پژوهش رحمانی و همکاران (۱۳۹۹) نشان داد توانبخشی

تحصیلی را یک میل یا علاقه کلی به موفقیت کلی یا موفقیت خاص تعریف کرده‌اند و معتقدند، میل به غلبه بر مشکلات، تمرین قدرت، تلاش برای انجام دادن امور تحصیلی و تلاش برای اجرای هرچه سریعتر کارها است (سیکواری^۱، ۲۰۱۴). شواهد نشان می‌دهد به هر میزان که دانش‌آموزان، سطح اطلاعات بالاتری داشته باشند، می‌توان عملکرد تحصیلی بهتری را از آنان انتظار داشت (کشاورز و همکاران، ۱۳۹۶).

افزایش اطلاعات و ارتقای دانش در فراگیران هنگامی که بر اساس اطلاعات روز باشد تحت عنوان سواد اطلاعاتی شناخته می‌شود (ماچلاپ^۲، ۲۰۱۹). سواد اطلاعاتی، گسترش مفهوم سواد سنتی در پاسخ به جامعه‌ای است که افراد در آن زندگی می‌کنند. برای این که فردی از نظر اطلاعاتی با سواد باشد، باید بتواند تشخیص دهد اطلاعات در چه زمانی مورد نیاز است و توانایی یافتن، ارزیابی، و استفاده مؤثر از آن را داشته باشد (بیگدلی و ممتازان، ۱۳۹۲). دانش‌آموزان دارای سواد اطلاعاتی، کسانی هستند که آموخته‌اند چگونه بیاموزند. آن‌ها می‌دانند که چگونه یاد بگیرند؛ زیرا می‌دانند که دانش چگونه سازماندهی شده است و چگونه می‌توان اطلاعات مورد نیاز را پیدا کرد و از اطلاعات به‌گونه‌ای استفاده کرد که دیگران نیز بتوانند از آن بیاموزند (لک زائی^۳، ۱۳۹۳). سواد اطلاعاتی قابلیت است که دانش‌آموز را در دسترسی مفید و مؤثر به اطلاعات، ارزیابی انتقادی آن و استفاده دقیق و خلاق از اطلاعات به دست آمده به‌منظور رفع نیازهای اطلاعاتی خویش توانمند می‌سازد (ساندرز^۴، ۲۰۱۸). فرد با سواد اطلاعاتی را کسی می‌دانند که نیازهای اطلاعاتی را تشخیص می‌دهد، اطلاعات را جایابی و کیفیت اطلاعات را ارزیابی می‌کند، اطلاعات را ذخیره و بازایی می‌کند، استفاده کارآمد و اخلاقی از اطلاعات دارد و همچنین اطلاعات را برای خلق دانش جدید و برقراری ارتباط به کار می‌گیرد (آیاری و بیگدلی، ۱۳۹۲).

شواهد نشان می‌دهد سواد اطلاعاتی می‌تواند بر اساس روش‌های یادگیری متفاوت باشد به‌طوری که روش‌ها و راهبردهای یادگیری متفاوتی می‌تواند بر سطح سواد اطلاعاتی افراد اثرگذار باشد (کریمی و همکاران، ۱۳۹۹). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که عملکرد تحصیلی و سطح سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان می‌تواند با مهارت‌های شناختی و فراشناختی و سبک‌های یادگیری در ارتباط باشد و آموزش‌های شناختی می‌تواند به ارتقای توانمندی‌های تحصیلی دانش‌آموزان کمک کند (مورونو و ساندانا^۱، ۲۰۱۵؛ سولاز و سانجوس^۲، ۲۰۱۷؛ شیران و برزینتز^۳، ۲۰۱۱).

یکی از آموزش‌هایی که به نظر می‌رسد می‌تواند در بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر باشد، سبک‌های شناختی است که به رفتارها و افکاری اطلاق می‌شود که در ذخیره ساختن و باز یافتن اطلاعات در حافظه تأثیر زیادی داشته و به فرد کمک می‌کند تا اطلاعات تازه را

1. Sikhwari
2. Saunders
3. Moreno & Saldana
4. Solaz & Sanjose
5. Shiran & Breznitz
6. Cognitive Rehabilitation
7. Bergo
8. Thorell
9. Chow

روان‌درمانی کودک و نوجوان

شناختی بر پردازش اطلاعات دانش‌آموزان نارساخوان مؤثر است اما تأثیر معنا داری بر عملکرد تحصیلی آنها نداشته است. باقریان و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی نشان دادند سبک‌های شناختی می‌تواند بر وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر باشد و سبک‌های شناختی و فراشناختی به‌طور معنی داری موجب افزایش یادگیری دانش‌آموزان می‌گردد. شاه محمدی و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند توان‌بخشی شناختی در شرکت کنندگان گروه آزمایش بر میزان مهارت‌های هوش غیر کلامی، میزان توجه و تمرکز و عملکرد تحصیلی، تأثیر معناداری را به دنبال داشته است. نریمانی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی نشان دادند از مداخله توان‌بخشی شناختی می‌توان برای بهبود نگهداری توجه و پیشرفت تحصیلی ریاضی دانش‌آموزان دارای اختلال ADHD استفاده کرد. پارک^۱ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود نشان دادند که میان سبک‌های یادگیری شناختی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. دیویس^۲ و همکاران (۲۰۱۹) نشان دادند اجرای برنامه‌های توان‌بخشی با تأثیرگذاری بر فرایند توجه و افزایش عملکرد حافظه کاری می‌تواند موجب بهبود سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان گردد. بر اساس موارد فوق این پژوهش باهدف مقایسه تأثیر سبک‌های شناختی و توان‌بخشی شناختی بر عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان، به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤال است که هر یک از سبک‌های شناختی و توان‌بخشی شناختی تا چه میزان بر سواد اطلاعاتی و عملکرد تحصیلی تأثیرگذار هست؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، جز پژوهش‌های کاربردی و براساس شیوه گردآوری داده‌ها، یک مطالعه شبه آزمایشی با گروه کنترل و پیش‌آزمون-پس‌آزمون بود.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری در این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی شهر بجنورد به تعداد ۶۸۶۵ نفر بود که دارای ملاک‌های ورود به پژوهش شامل این موارد بود: ۱- در پایه سوم ابتدایی مشغول به تحصیل باشند. ۲- زودتر از هشت جلسه ارتباط خود را با پژوهشگر قطع نکنند تا بتوانند در همه جلسات شرکت کنند. ۳- به‌صورت داوطلبانه و با رضایت کامل اولیا در پژوهش شرکت نمایند. ۴- تحت درمان هم‌زمان یا مداخله درمانی دیگری قرار نداشته باشند. ملاک‌های خروج نیز: ۱- بیشتر از دو جلسه غیبت در جلسه‌ها داشته باشد. ۲- در هنگام آموزش، اقدام به شرکت در جلسه‌های آموزشی دیگری نکند.

در این پژوهش، نمونه‌گیری به‌صورت تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای بود، بدین ترتیب که ابتدا از بین مدارس ابتدایی دخترانه شهر بجنورد به‌طور تصادفی ۴ مدرسه انتخاب و از بین آن مدارس به‌طور تصادفی یک مدرسه انتخاب شد. سپس از بین دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی مدرسه شهدای فرهنگی تعداد ۵۰ نفر گزینش و از بین آن‌ها ۳۰ نفر که دارای معیارهای ورود به پژوهش بودند، انتخاب و به تصادف به سه گروه ۱۰ نفره شامل دو گروه آزمایش و یک گروه کنترل تقسیم شدند. آماده سازی فضا و اجرای پیش‌آزمون، آموزش و پس‌آزمون به مدت ۴ ماه (بهار و اسفند ۱۴۰۱ و فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۲) به طول انجامید. داده‌ها از ابزارهای زیر گردآوری شدند:

پرسشنامه سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان: پرسشنامه سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان که پرسشنامه محقق ساخته ایرانی است توسط رحمانی و همکاران (۱۳۸۶) به منظور بررسی و سنجش میزان سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان ساخته شد. این آزمون دارای ۹ مؤلفه است که این مؤلفه‌ها شامل ۱- مهارت‌های جست‌وجو ۲- تشخیص و تعیین اطلاعات ۳- توان استفاده از اطلاعات ۴- شناخت نیاز اطلاعاتی خود ۵- سازماندهی اطلاعات ۶- ارزیابی اطلاعات ۷- توان دستیابی به اطلاعات ۸- آگاهی از سواد اطلاعاتی ۹- شناخت وظیفه اجتماعی خود در دسترسی به اطلاعات است. شیوه نمره‌گذاری این پرسشنامه به این صورت است که هر سؤال این آزمون در مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت درجه‌بندی شده است که به ترتیب دارای نمرات ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ هستند. برای تعیین پایایی پرسشنامه رحمانی و همکاران، (۱۳۸۶) نتایج را در گروه ۳۰۰ نفره از دانش‌آموزان با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ محاسبه و با ضریب آلفای کرونباخ تحلیل کرده‌اند. نتایج به دست آمده پایایی ۰/۹۱ را برای این پرسشنامه نشان می‌دهد. در این پژوهش بعد از تأیید روایی صوری توسط متخصصان، پایایی پرسشنامه ۰/۸۸ گزارش گردید.

معدل تحصیلی: معدل تحصیلی به صورت جمع نمرات تمامی دروس تقسیم بر تعداد دروس در ارزشیابی امتحانات پایان ترم است که بهترین ملاک برای بررسی عملکرد تحصیلی است؛ اما با توجه به این که ارزشیابی دانش‌آموزان ابتدایی به صورت کیفی است از معلمان خواسته شد معدل را به صورت نمره کمی به ما ارائه دهند و از این طریق مشکل مذکور حل گردید.

-
1. Park
2. Davis

جدول ۱. سرفصل محتوای جلسات آموزشی راهبردهای شناختی بر اساس بسته آموزشی یارمحمدیان و همکاران (۱۳۹۴)

جلسه اول	معارفه و آشنایی اعضای با یکدیگر و توضیح در مورد روش کار
جلسه دوم	شرحی در رابطه با روش‌های صحیح مطالعه، مزایای آن، تعاریف و توضیح برنامه آموزشی و...

روان‌درمانی کودک و نوجوان

جلسه سوم	اجرای روش‌های کاهش زمان مکث، و افزایش حوزه دید با استفاده از کارت، اندازه‌گیری سرعت خواندن
جلسه چهارم	مرور جلسه گذشته، تکرار مجدد مطلب و تکرار نکات اساسی یک مطلب با صدای بلند یا آهسته. فعالیت در زمینه انتخاب بخش‌ها از طریق خط کشیدن در زیر آن‌ها و خلاصه کردن به زبان خود
جلسه پنجم	کار با دانش‌آموزان در زمینه به کار بستن مطالب آموخته شده، آموزش مطالب آموخته شده به دیگران، استفاده از مطالب آموخته شده برای حل مسائل.
جلسه ششم	کار با دانش‌آموزان در زمینه دسته‌بندی اطلاعات جدید بر اساس مقوله‌های آشنا، خلاصه کردن اندیشه اصلی یک مطلب و نشان دادن روابط بین آن‌ها.
جلسه هفتم	خواندن یک مطلب و توضیح آن برای دانش‌آموزان
جلسه هشتم	روش‌های خواندن متون مختلف آسان، دشوار، علمی، ادبی (با استفاده از نظرات معلمان دروس مربوط)

جدول ۱. شرح مختصر جلسات توان‌بخشی شناختی بر اساس بسته آموزشی اورکی، زارع و عطار قصبه (۱۳۹۶)

جلسه اول	برقراری ارتباط و مفهوم‌سازی، تمرین‌هایی برای نشان دادن انواع حافظه (کوتاه مدت و بلندمدت) قضاوت فرد در مورد عملکردش در تکالیف حافظه، تعیین باهدف توان‌بخشی (اهداف کوتاه مدت و بلندمدت)
جلسه دوم	ارتباط بین خلق و خو و حافظه مورد توجه قرار می‌گیرد مثل اضطراب/ افسردگی و اعتمادبه‌نفس، آموزش تن آرامی ارائه می‌شود تا به افراد جهت کنار آمدن با خطاهای حافظه کمک کند.
جلسه سوم	چهار نوع اصلی وسایل کمک حافظه مورد بحث قرار می‌گیرد. وسایل کمک حافظه برای ذخیره‌سازی موقت مانند دفترچه یادداشت و لیست انجام کارها و وسایل کمک حافظه برای ذخیره‌سازی طولانی مثل کتابچه‌های آدرس، وسایل برنامه‌ریزی آینده مثل دفترچه‌های روزانه و تقویم و تغییرات محیطی مانند نگاه‌داشتن اشیاء در مکان‌های خاص. وایت برد، دفترچه یادداشت، برجسب‌های رو کابینت و درب یخچال، نوار یادداشت‌برداری برای برجسب زدن، سرخ یا علامت و... به‌عنوان وسایل کمک حافظه معرفی شد.
جلسه چهارم	در این جلسه در مورد راه‌هایی که در آن تمرکز مختل می‌شود و روش‌های بهبود تمرکز بحث می‌شود مانند ترکیب دوره‌های کوتاه استراحت کردن در یک اتاق ساکت و استفاده از خودآموزی برای مقابله با عوامل مزاحم، تمریناتی برای تقویت تمرکز داده شد.
جلسه پنجم	در این جلسه نیاز است که اعضای گروه، برخی اطلاعات را که نیاز به یادگیری دارند شناسایی کنند و سپس اطلاعات را با استفاده از روش یادگیری بدن خطا و بازیابی با فاصله (مرور ذهنی بسط یافته) تمرین می‌کنند.
جلسه ششم	از اعضا خواسته شد راه‌هایی که باعث بهبود یا اختلال در یادآوری آن‌ها می‌شود را شناسایی کنند و تکالیفی برای اجرای راهبردهای یادآوری به آن‌ها داده می‌شود
جلسه هفتم	در این جلسه در مورد انواع یادیارها (کلامی، دیداری) و توضیح داده و تعریف PQRST همچنین می‌شود و از اعضا خواسته می‌شود این عمل را در خانه با داستان‌ها و مجله‌ها و تکالیف درسی تمرین کنند.
جلسه هشتم	دستورالعمل‌های کتبی، مجموعه راهبردهای شرح داده شده در هفته‌های قبل روی چند کارت ارائه می‌شود و در این مورد بحث می‌کنند.

گروه کنترل هیچ‌گونه مداخله‌ای دریافت نمود. در پایان جلسات گروه های آموزش، هر سه گروه مجدداً با پس‌آزمون سنجش و یافته‌ها تجزیه و تحلیل شد. محاسبات آماری با استفاده از برنامه نرم‌افزار کامپیوتری SPSS نسخه ۲۵ صورت گرفت.

یافته‌ها

در این بخش ابتدا به توصیف متغیرهای جمعیت شناختی و متغیرهای پژوهش پرداخته شد. نمونه مورد مطالعه شامل ۳۰ نفر از دانش‌آموزان داوطلب پایه سوم ابتدایی مدرسه شهدای فرهنگی بود. توزیع میانگین عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان به تفکیک گروه‌های آزمایش A و B و کنترل یا گواه با در نظر گرفتن موقعیت پیش‌آزمون و پس‌آزمون در جدول ۳ ارائه شده است.

روش اجرا: برای اجرای پژوهش با مراجعه به اداره آموزش و پرورش شهرستان بجنورد و انجام هماهنگی‌های لازم به مدرسه شهدای فرهنگی مراجعه و از بین ۵۰ نفر، ۳۰ نفر به روش در دسترس به صورت داوطلبانه بر اساس ملاک‌های ورود و خروج به پژوهش انتخاب گردید. دانش‌آموزان گروه نمونه پس از تشریح شیوه اجرای به صورت تصادفی به سه گروه ۱۰ نفره شامل دو گروه آزمایش A و B و یک گروه کنترل تقسیم شدند و هر سه گروه از طریق آزمون سواد اطلاعاتی و بررسی کارنامه نوبت اول بررسی شدند و در ادامه، از گروه آزمایش A خواسته شد تا به مدت ۸ جلسه ۶۰ دقیقه‌ای به صورت دو جلسه در هفته تحت سبک‌های شناختی و گروه آزمایش B نیز به مدت ۸ جلسه ۶۰ دقیقه‌ای به صورت دو جلسه در هفته تحت توان‌بخشی شناختی قرار گیرند و در این مدت

روان‌درمانی کودک و نوجوان

جدول ۳. میانگین عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی گروه‌های آزمایش A و B و کنترل در پیش و پس‌آزمون

متغیر	شاخص	آزمایش A		آزمایش B		گواه
		میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	
سواد اطلاعاتی (نمره کل)	پیش‌آزمون	۳/۱۵۱	۳۵/۲	۰/۱۴۸	۱۶/۲	۳۲/۲
	پس‌آزمون	۵/۱۶۴	۳۲/۲	۶/۱۷۴	۱۴/۲	۲۰/۲
تشخیص و تعیین اطلاعات	پیش‌آزمون	۲۱/۲	۱۵/۱	۲۰/۵	۰۷/۱	۱۱/۱
	پس‌آزمون	۲۳/۶	۱۲/۱	۲۴/۸	۱۱/۱	۱۳/۱
توان استفاده از اطلاعات	پیش‌آزمون	۱۶/۲	۱۰/۱	۱۷/۱	۱۵/۲	۱۵/۲
	پس‌آزمون	۱۸/۳	۱۶/۱	۱۹/۴	۱۳/۲	۱۳/۲
شناخت نیاز اطلاعاتی خود	پیش‌آزمون	۱۲/۳	۱۱/۱	۱۲/۴	۰۶/۱	۰۶/۱
	پس‌آزمون	۱۳/۲	۱۴/۱	۱۴/۷	۱۰/۱	۱۰/۱
آگاهی از سواد اطلاعاتی	پیش‌آزمون	۱۳/۴	۱۰/۱	۱۱/۱	۱۳/۱	۱۰/۱
	پس‌آزمون	۱۴/۲	۱۲/۱	۱۵/۳	۱۱/۱	۱۵/۱
توان دستیابی به اطلاعات	پیش‌آزمون	۲۲/۶	۱۱/۱	۲۱/۴	۱۳/۱	۱۲/۱
	پس‌آزمون	۲۳/۸	۱۲/۱	۲۴/۶	۱۰/۱	۱۰/۱
ارزیابی اطلاعات	پیش‌آزمون	۱۲/۱	۱۰/۱	۱۲/۴	۰۷/۱	۱۲/۱
	پس‌آزمون	۱۳/۳	۱۳/۱	۱۵/۴	۱۱/۱	۱۱/۱
سازماندهی اطلاعات	پیش‌آزمون	۱۱/۱	۱۰/۱	۱۲/۴	۱۵/۲	۱۲/۱
	پس‌آزمون	۱۲/۴	۱۱/۱	۱۴/۱	۱۳/۲	۱۰/۱
تبادل اطلاعات	پیش‌آزمون	۲۶/۱	۱۱/۱	۲۴/۳	۰۶/۱	۱۳/۱
	پس‌آزمون	۲۸/۴	۱۶/۱	۲۸/۱	۱۰/۱	۱۱/۱
شناخت وظیفه اجتماعی خود	پیش‌آزمون	۱۶/۳	۱۴/۱	۱۶/۴	۱۳/۱	۱۴/۱
	پس‌آزمون	۱۷/۳	۱۳/۱	۱۸/۲	۱۱/۱	۱۳/۱
عملکرد تحصیلی (نمره کل)	پیش‌آزمون	۱۸/۴	۱۱/۱	۱۸/۲	۱۶/۱	۱۱/۱
	پس‌آزمون	۱۸/۷	۱۳/۱	۱۹/۴	۱۱/۱	۱۵/۱

۱۸/۲ با انحراف استاندارد ۱/۱۶ و در مرحله پس‌آزمون ۱۹/۴ با انحراف استاندارد ۱/۱۱ است و همین میانگین در گروه کنترل یا گواه در مرحله پیش‌آزمون ۱۸/۳ با انحراف استاندارد ۱/۱۱ و در مرحله پس‌آزمون ۱۸/۴ با انحراف استاندارد ۱/۱۵ است. قبل از بررسی فرضیه‌ها و اجرای آزمون تحلیل کوواریانس، برای رعایت پیش‌فرض تساوی واریانس‌های متغیرهای تحقیق از آزمون لوین و برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف استفاده شده است. پیش‌فرض تساوی واریانس نمره‌ها در سه گروه آزمایش تأیید گردیده است با توجه مطالب فوق، شرایط استفاده از آزمون آماری تحلیل کوواریانس برقرار است.

استفاده از سبک‌های شناختی بر عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان مؤثر است. به منظور مقایسه میانگین نمرات پس‌آزمون عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی در دو گروه آزمایش A (راهبردهای شناختی) و گروه کنترل یا گواه بعد از کنترل اثر پیش‌آزمون، از آزمون

همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود میانگین سواد اطلاعاتی (نمره کل) در گروه آزمایش A (راهبردهای شناختی) در مرحله پیش‌آزمون ۱۵۱/۳ با انحراف استاندارد ۲/۳۵ و در مرحله پس‌آزمون ۱۶۴/۵ با انحراف استاندارد ۲/۳۲ است و همین میانگین در گروه آزمایش B (توان‌بخشی شناختی) در مرحله پیش‌آزمون ۱۴۸/۰ با انحراف استاندارد ۲/۱۶ و در مرحله پس‌آزمون ۱۷۴/۶ با انحراف استاندارد ۲/۱۴ است و همین میانگین در گروه کنترل یا گواه در مرحله پیش‌آزمون ۱۵۵/۳ با انحراف استاندارد ۲/۳۲ و در مرحله پس‌آزمون ۱۵۶/۰ با انحراف استاندارد ۲/۲۰ است. همچنین میانگین و انحراف استاندارد خرده مقیاس‌های سواد اطلاعاتی در هر سه گروه در مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون در جدول فوق قابل‌مشاهده است. از طرفی نیز میانگین عملکرد تحصیلی در مرحله پیش‌آزمون ۱۸/۴ با انحراف استاندارد ۱/۱۱ و در مرحله پس‌آزمون ۱۸/۷ با انحراف استاندارد ۱/۱۳ است و همین میانگین در گروه آزمایش B (توان‌بخشی شناختی) در مرحله پیش‌آزمون

روان‌درمانی کودک و نوجوان

در گروه آزمایشی تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($P=0/16$)، $\eta^2=0/05$ ، $F(18,9)=4/8$ ، به این صورت که میانگین نمرات پس‌آزمون گروه آزمایش به‌طور معنی‌داری بیشتر از گروه کنترل است. به عبارتی می‌توان گفت که استفاده از سبک‌های شناختی به‌طور معنی‌داری موجب افزایش عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی در گروه آزمایش در مرحله پس‌آزمون، در مقایسه با گروه کنترل شده است. بنابراین این فرضیه که استفاده از سبک‌های شناختی بر عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان مؤثر است، تأیید می‌شود.

تجزیه و تحلیل کوواریانس چند متغیره استفاده شد. برای پی بردن به تفاوت، نتایج حاصل از آزمون تأثیرات بین‌آزمودنی‌ها، جدول ۴ ارائه شده است. همان‌طور که نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد بین میانگین نمرات پس‌آزمون پس‌آزمون عملکرد تحصیلی بعد از حذف اثر پیش‌آزمون در گروه آزمایشی تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($P=0/436$)، $\eta^2=0/10$ ، $F(18,9)=20/87$ ، به این صورت که میانگین نمرات پس‌آزمون گروه آزمایش به‌طور معنی‌داری بیشتر از گروه کنترل است. همچنین بین میانگین نمرات پس‌آزمون سواد اطلاعاتی بعد از حذف اثر پیش‌آزمون

جدول ۴. نتایج تجزیه و تحلیل کوواریانس برای مقایسه میانگین نمرات پس‌آزمون عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی در دو گروه آزمایش A و کنترل

متغیرها	منابع تغییرات	مجموع مجدورات	درجه آزادی	میانگین مجدورات	F	سطح معنی‌داری	مجدورات
عملکرد تحصیلی	پیش‌آزمون	۹۶۷۹/۷۱	۱	۹۶۷۹/۷۱	۱۴۳۳/۷۲	۰/۰۰۰۱	۰/۹۸۲
	گروه	۱۴۰/۹۶	۱	۱۴۰/۹۶	۲۰/۸۷۹	۰/۰۰۰۱	۰/۴۳۶
	خطا	۱۸۲/۲۸	۱۸	۶/۷۵۱			
	کل	۳۴۸۳۸۸	۲۰				
سواد اطلاعاتی	پیش‌آزمون	۱۲۷۷/۴	۱	۱۲۷۷/۴	۸۳/۴	۰/۰۰۱	۰/۷۶
	گروه	۷۴/۲	۱	۷۴/۲	۴/۸	۰/۰۳	۰/۱۶
	خطا	۳۹۸/۱	۱۸	۱۵/۳			
	کل	۳۴۸۳۸۸	۲۰				

شناختی) و گروه کنترل یا گواه بعد از کنترل اثر پیش‌آزمون، از آزمون تجزیه و تحلیل کوواریانس چند متغیره استفاده شد که نتایج آن در جداول ۵ ارائه شده است.

استفاده از توان‌بخشی شناختی بر عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان مؤثر است. به منظور مقایسه میانگین نمرات پس‌آزمون عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی در دو گروه آزمایش B (توان‌بخشی

جدول ۵. نتایج تجزیه و تحلیل کوواریانس برای مقایسه میانگین نمرات پس‌آزمون عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی در دو گروه آزمایش B و گواه

متغیر	منابع تغییرات	مجموع مجدورات	درجه آزادی	میانگین مجدورات	F	سطح معنی‌داری	مجدورات
عملکرد تحصیلی	پیش‌آزمون	۲۳/۶۶	۱	۲۳/۶۶	۱/۵۸	۰/۲۱۹	۰/۰۵۷
	گروه	۳۵۶/۵۶	۱	۳۵۶/۵۶	۲۳/۸۸	**۰/۰۰۰۱	۰/۴۷۹
	خطا	۳۸۸/۱۹	۱۸	۱۴/۹۳			
سواد اطلاعاتی	پیش‌آزمون	۱۸/۸۳	۱	۱۸/۸۳	۶/۲۶	۰/۰۱۲	۰/۲۱۸
	گروه	۱۴/۶۲	۱	۱۴/۶۲	۴/۷۲	**۰/۰۲۴	۰/۱۸۰
	خطا	۶۹/۹۵	۱۸	۲/۶۲			
	کل	۱۷۵۱۴۹	۲۰				
	تمرکز	۱۶۶۵	۲۰				

گروه کنترل شده است. بنابراین این فرضیه که استفاده از توان‌بخشی شناختی بر عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان مؤثر است، تأیید می‌شود. استفاده از سبک‌های شناختی و توان‌بخشی شناختی بر عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان مؤثر است. تأثیر هر یک از دو رویکرد فوق در فرضیه‌های فرعی تأیید گردید در ادامه در قالب مقایسه دو رویکرد مذکور بر عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی، می‌بایست به تفاوت میانگین‌های دو گروه در مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون توجه شود که نتایج آن در جدول ۶ آورده شده است.

همان‌طور که نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد بین میانگین نمرات پس‌آزمون عملکرد تحصیلی ($\eta^2=0/479$)، $P<0/01$ ، $F(18,9)=23/88$ و سواد اطلاعاتی ($\eta^2=0/180$)، $P<0/05$ ، $F(18,9)=4/72$ بعد از حذف اثر پیش‌آزمون، در گروه آزمایشی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. به این صورت که میانگین نمرات پس‌آزمون گروه آزمایش به‌طور معنی‌داری بیشتر از گروه گواه است. به عبارتی می‌توان گفت که استفاده از توان‌بخشی شناختی به‌طور معنی‌داری موجب افزایش عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی در گروه آزمایش در مرحله پس‌آزمون، در مقایسه با

روان‌درمانی کودک و نوجوان

جدول ۶. مقایسه میانگین عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی به تفکیک گروه‌های آزمایشی A و B در موقعیت پیش و پس‌آزمون

متغیر	شاخص	آزمایش A		آزمایش B	
		انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین
سواد اطلاعاتی	پیش‌آزمون	۳۵/۲	۱۴۸/۰	۱۶/۲	۱۶/۲
	پس‌آزمون	۳۲/۲	۶/۱۷۴	۱۴/۲	۱۴/۲
عملکرد تحصیلی	پیش‌آزمون	۱۱/۱	۱۸/۲	۱۶/۱	۱۶/۱
	پس‌آزمون	۱۳/۱	۱۹/۴	۱۱/۱	۱۱/۱

مشاهده می‌شود مشخص است که تأثیر توانبخشی شناختی نسبت به راهبردهای شناختی بیشتر بوده است و می‌توان تا این‌گونه نتیجه گرفت که تأثیر رویکرد توان بخشی شناختی از راهبردهای شناختی بیشتر بوده است. در ادامه به مقایسه نتایج تجزیه و تحلیل واریانس چند متغیری دو گروه آزمایش A و B و گروه کنترل در مقایسه میانگین عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی پرداخته شد.

همان‌گونه که در جدول ۶ مشاهده می‌شود میانگین سواد اطلاعاتی در گروه آزمایش A (راهبردهای شناختی) در مرحله پیش‌آزمون ۱۵۱/۳ با انحراف استاندارد ۲/۳۵ و در مرحله پس‌آزمون ۱۶۴/۵ با انحراف استاندارد ۲/۳۲ است و همین میانگین در گروه آزمایش B (توانبخشی شناختی) در مرحله پیش‌آزمون ۰/۱۴۸ با انحراف استاندارد ۲/۱۶ و در مرحله پس‌آزمون ۱۷۴/۶ با انحراف استاندارد ۲/۱۴ است. همان‌طور که

جدول ۷. نتایج تجزیه و تحلیل واریانس چند متغیری دو گروه آزمایش A و B و گروه کنترل در مقایسه میانگین عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی

تحلیل واریانس چند متغیری میانگین عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی در آزمایش A و کنترل							
متغیرها	نام آزمون	مقدار	F	فرضیه df	خطای df	سطح معنی داری	مجذور اتا
گروه‌ها	اثر پیلایس	۰/۱۹۱	۶/۳۹	۲	۱۸	**۰/۰۰۳	۰/۱۹۱
	لامبدای ویکلز	۰/۸۰۹	۶/۳۹	۲	۱۸	**۰/۰۰۳	۰/۱۹۱
	اثر هتلینگ	۰/۲۳۷	۶/۳۹	۲	۱۸	**۰/۰۰۳	۰/۱۹۱
	بزرگ‌ترین ریشه خطا	۰/۲۳۷	۶/۳۹	۲	۱۸	**۰/۰۰۳	۰/۱۹۱
تحلیل واریانس چند متغیری میانگین عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی در آزمایش B و کنترل							
متغیرها	نام آزمون	مقدار	F	فرضیه df	خطای df	سطح معنی داری	مجذور اتا
گروه‌ها	اثر پیلایس	۰/۵۵۶	۱/۶۳	۲	۱۸	**۰/۰۰۱	۰/۵۵۶
	لامبدای ویکلز	۰/۴۴۴	۱/۶۳	۲	۱۸	**۰/۰۰۱	۰/۵۵۶
	اثر هتلینگ	۱/۲۵۱	۱/۶۳	۲	۱۸	**۰/۰۰۱	۰/۵۵۶
	بزرگ‌ترین ریشه خطا	۱/۲۵۱	۱/۶۳	۲	۱۸	**۰/۰۰۱	۰/۵۵۶

برزنیتر (۲۰۱۱)، نی^۱ و همکاران (۲۰۱۱) و لارسون^۲ و همکاران (۲۰۱۰) همسو و هماهنگ است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که نقص و ناتوانی در استفاده از سبک شناختی در دانش آموزان یکی از مشکلات اساسی است که می‌تواند آنان را با مشکلاتی در خصوص یادگیری مواجه کند و این عامل به کاهش توانمندی تحصیلی آن‌ها بیانجامد به این صورت که این افراد جهت به یادسپاری مطالب نمی‌توانند به نحو مؤثری از راهبردهای مرور، خلاصه برداری، کلمات کلیدی، تمرین مکرر سود برند و این ناتوانی باعث می‌گردد در به یادسپاری مطالب ساده و پیچیده دچار نقص شوند و نتوانند به درستی مطالب را فراگیرند و در ارزشیابی‌های پایانی موفق نشوند و به دنبال آن عملکرد تحصیلی پایینی را از خود نشان دهند (لارسون و همکاران، ۲۰۱۰). شواهد گویایی این است که دانش‌آموزانی

همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود با توجه به مجذور اتا می‌توان گفت که ۱۹ درصد راهبردهای شناختی و ۵۵ درصد توانبخشی شناختی در عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی گروه آزمایش تأثیر داشته است و این موضوع نشان‌دهنده این است که توانبخشی شناختی بیشتر از سبک شناختی توانسته است تغییراتی را در میانگین نمرات عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی ایجاد نماید.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف مقایسه تأثیر سبک‌های شناختی و توانبخشی شناختی بر عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان انجام گرفت. یافته‌ها نشان داد استفاده از سبک‌های شناختی بر عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان مؤثر است. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های باقریان و همکاران (۱۳۹۸)، رحیمی پور و همکاران (۱۳۹۶)، پارک و همکاران (۲۰۲۱)، هوستیلرو لئو (۲۰۲۱)، گالا و وود (۲۰۱۲)، شیران و

1. Galla & Wood
2. Nie
3. Larson

روان‌درمانی کودک و نوجوان

درک درستی و نادرستی آن‌ها ناآشنا و اطلاعات خود را با مطالب جدید تنظیم نمایند. در واقع این گروه از دانش‌آموزان به دلیل توانمندی در این مهارت‌ها، هنگام جذب اطلاعات جدید، سرگردان نشده و می‌توانند هدف خود را در بیابند و همین امر موجب می‌گردد تا بتوانند به‌خوبی اطلاعات جدید را به چالش بکشند و به‌درستی آن‌ها پی ببرند به همین دلیل به توانمندی در سواد اطلاعاتی دست یافته‌اند. همچنین یافته‌ها نشان داد که استفاده از توان‌بخشی شناختی بر عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان مؤثر است. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های رحمانی و همکاران (۱۳۹۹)، شاه محمدی و همکاران (۱۳۹۸)، بیرامی و همکاران (۱۳۹۶)، نریمانی و همکاران (۱۳۹۴)، آرون^۱ و همکاران (۲۰۲۱)، شرما و همکاران (۲۰۲۱)، دیویس و همکاران (۲۰۱۹)، پنس و همکاران (۲۰۱۲) همسو و هماهنگ است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که توان‌بخشی به معنی ارائه خدمات مختلف در جهت توانمند نمودن افرادی است که به هر طریقی نیازمند خدمات ویژه‌ای است و این خدمات زمانی که در جهت افزایش توانایی شناخت برای حل مشکلات کودکان به کار رود، می‌تواند به افزایش توانمندی‌های شناختی آن‌ها بیفزاید و سطح توانایی آن‌ها را در یادگیری را بیشتر افزایش دهد و از آنجایی که حافظه فعال نقش مؤثری در فرایند تحصیلی دانش‌آموزان دارد، توان‌بخشی شناختی می‌تواند به افزایش توانایی تحصیلی دانش‌آموزان کمک کند (بیرامی و همکاران، ۱۳۹۶). برنامه‌های توان‌بخشی عموماً با تدوین تکنیک‌هایی جهت بازسازی نقص کارکردهای اجرایی افراد، سعی در بهبود وضعیت آنان دارد به این صورت که با ارائه آموزش‌های ویژه در جهت توان‌افزایی مهارت‌های مبتنی بر به یادسپاری و یادآوری و تفکر سنجیده و نحوه پردازش مؤثر اطلاعات و سرعت پردازش، به مهارت‌های یادگیری دانش‌آموزان کمک می‌کند و آنان را در توفیق بیشتر در فرایندهای یادگیری موفق می‌سازد؛ چرا که در نتیجه مداخلات توان‌بخشی شناختی، دانش‌آموزان با بهبود عملکرد حافظه فعال و افزایش توان بازشناسی مطالب و افزایش قدرت فهم و درک مطالب روبه‌رو می‌گردند که همین عامل باعث بهبود وضعیت تحصیلی در آنان می‌شود در واقع این تمرینات باعث به‌فعالی واداشته شدن کر تکس گیجگاهی بخش چپ مغز کودکان می‌گردد و به این طریق در پردازش مناسب‌تر اطلاعات توانمندتر شده و عملکرد تحصیلی بهتری را از خود بروز می‌دهند (دیویس و همکاران، ۲۰۱۹). در مجموع به نظر می‌رسد آنچه باعث گردیده تا دانش‌آموزان گروه آزمایش که تحت آموزش توان‌بخشی شناختی قرار گرفتند بتوانند توانمندی بالایی را در عملکرد تحصیلی کسب کنند (شیخ‌الاسلامی و همکاران، ۱۴۰۴) این است که به

که نمی‌توانند این راهبردها را به‌خودی‌خود به کار برند؛ معمولاً از عملکرد تحصیلی پایین نسبت به افراد توانا در استفاده از این راهبردها برخوردارند و همین مسئله می‌تواند موجبات افت تحصیلی یا ترک تحصیلی را فراهم کند؛ چرا که این راهبردها به فرد کمک می‌کند تا اطلاعات تازه را برای ترکیب با اطلاعات قبلاً آموخته شده و ذخیره‌سازی آن‌ها در حافظه درازمدت بکار برد و به نحو مؤثرتری در بازیابی اطلاعات عمل کند. در مجموع به نظر می‌رسد آنچه باعث گردیده تا دانش‌آموزان گروه آزمایش که تحت آموزش راهبردهای شناختی قرار گرفتند بتوانند توانمندی بالایی را در عملکرد تحصیلی کسب نمایند این است که این آموزش‌ها توانمندی آن‌ها را در استفاده از تکنیک‌های مبتنی بر تکرار، بسط و گسترش و سازماندهی افزایش داده و بدین طریق کمک نموده است تا بتوانند در برخورد با مسائل ساده و پیچیده به‌نحو مؤثرتری استفاده کنند و با تکیه بر آموزش‌های داده شده بتوانند بهتر مطالب را در حافظه ذخیره و در بازیابی این اطلاعات نیز موفق تر عمل کنند و به همین دلیل عملکرد تحصیلی آن‌ها بهبود یافته است؛ چرا که توانمندی در استفاده از این راهبردها نوعی نظم در اندوختن و پردازش اطلاعات خوانده شده را ایجاد می‌کند که دسترسی به اطلاعات فراگرفته شده را راحت‌تر کرده و دانش‌آموزان به کمک این تکنیک‌ها به این توانمندی دست می‌یابند که بدون فوت وقت و به‌راحتی به اطلاعات آموخته شده خود دسترسی یابند و در زمان ارزشیابی تحصیلی آن‌ها را استفاده کنند. سواد اطلاعاتی به‌طور کلی اشاره به این موضوع دارد که فرد توانمندی لازم را در فرآیند کاوش اطلاعات، به جهت تعامل مناسب با کاوش را که برگرفته از دانش پیشین و اطلاعات مرتبط است، به دست آورد و بتواند از این توانمندی در جهت رفع نیازهای اطلاعاتی خود استفاده کند به همین دلیل پر واضح است که توانمندی در استفاده از راهبردهای شناختی می‌تواند به ارتقای سواد اطلاعاتی کمک کند (جعفری و همکاران، ۱۴۰۳). در حقیقت یادگیری و یادآوری موضوع‌ها در حافظه کوتاه‌مدت و طبقه‌بندی و گروه‌بندی آن‌ها در حافظه به صورتی که هر زمان به راحتی در دسترس باشد، زمینه را برای این موضوع فراهم می‌سازد که افراد بتوانند اطلاعات دریافتی جدید را با اطلاعات پیشین مقایسه کنند و به درک درستی از اطلاعات دریافتی جدید دست یابند (هوستینلر و لئو، ۲۰۲۱). همچنین به نظر می‌رسد یکی از دلایلی که باعث گردیده آموزش سبک‌شناختی موجب افزایش سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان گروه آزمایش شود نیز این است که این راهبردها به دلیل افزایش آگاهی آنان در زمینه بسط و گسترش که مبتنی بر تصویرسازی‌های ذهنی، پیدا کردن مکان اطلاعات خوانده شده، استفاده از واسطه‌ها است که آنان را قادر ساخته است تا به اطلاعات دریافتی جدید نظم بخشیده و آن‌ها را با اطلاعات قبلی خود مقایسه کرده و به

روان‌درمانی کودک و نوجوان

نظر می‌رسد برنامه‌های طراحی شده در جلسات توان‌بخشی شناختی که عموماً مبتنی بر فعالیت‌های حرکت‌درمانی بوده و سیستم اعصاب مرکزی را فعال کرده است، تأثیر به‌سزایی در بهبود عملکرد تحصیلی این دانش‌آموزان داشته است. در واقع روش یکپارچگی حسی و آموزش مهارت‌های حرکتی باعث پرورش توانایی‌های بصری شده و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را در حد بالایی افزایش داده است. همچنین در خلال درمان توان‌بخشی شناختی به‌طور مستقیم نارسایی‌های شناختی آنان هدف قرار داده شده و سعی گردیده است تا با ارائه تمرینات مرتبط با تقویت کنش‌های اجرایی همچون توجه، تمرکز و حافظه و تمرینات مهارت‌های کلامی و مهارت دست‌کاری‌های زمانی زنجیره‌سازی به بهبود عملکرد تحصیلی آن‌ها کمک شود که همین عوامل موجب بهبود وضعیت آنان شده است. همچنین پژوهش‌ها حاکی از آن است که توان‌بخشی شناختی می‌تواند موجب رشد سواد اطلاعاتی افراد گردد؛ چرا که توان‌بخشی شناختی مداخله و تقویت توانایی‌های شناختی بوده و از مجموعه برنامه‌های هدفمندی تشکیل شده که با هدف ترمیم یا ارتقای کارکردهای شناختی مورد استفاده قرار می‌گیرد و می‌تواند به افراد در بازشناسی بهتر اطلاعات دریافتی و نحوه پردازش مؤثرتر آن کمک کند. این رویکرد ضمن ارتقای سطح فعالیت‌های نرونی مغز افراد را قادر می‌سازد تا اطلاعات را عمیق‌تر پردازش کند و به جای اندوختن اطلاعات بر عمق پردازش تأکید و اطلاعات دریافتی را با مطالب قبلاً آموخته شده واری می‌کند به همین دلیل این توانمندی‌ها فرد را قادر می‌سازد تا در سواد اطلاعاتی رشد بیشتری کند (آرون و همکاران، ۲۰۲۱). در مجموع به نظر می‌رسد آنچه باعث گردیده تا دانش‌آموزان گروه آزمایش که تحت آموزش توان‌بخشی شناختی قرار گرفتند بتوانند توانمندی بالایی را در سواد اطلاعاتی کسب کنند، این است که به نظر می‌رسد سطح سواد اطلاعاتی بالا باعث می‌گردد تا افراد به صورت فعالانه‌تری به پردازش اطلاعات دریافتی اقدام کنند و توان‌بخشی شناختی ضمن تأثیرگذاری بر فرایندهای درک، توجه، حافظه، زبان و تفکر موجبات افزایش سواد اطلاعاتی را هم فراهم می‌سازد؛ چرا که این توانمندی‌ها به درک بهتر اطلاعات دریافتی و بازشناسی صحیح‌تر اطلاعات مفید از غیر مفید کمک می‌کند.

از دیگر نتایج این پژوهش این بود که استفاده از سبک‌های شناختی و توان‌بخشی شناختی بر عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان مؤثر است. همان‌گونه که نتایج نشان داد میانگین عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی در گروه راهبردهای شناختی با گروه توان‌بخشی شناختی در مرحله پس‌آزمون متفاوت بود و وضعیت دانش‌آموزان گروه توان‌بخشی شناختی نسبت به گروه راهبردهای شناختی بهبود بهتری داشته است.

یافته‌های این پژوهش با یافته‌های باقریان و همکاران (۱۳۹۸)، رحیمی پور و همکاران (۱۳۹۶)، رحمانی و همکاران (۱۳۹۹)، شاه محمدی و همکاران (۱۳۹۸)، بیرامی و همکاران (۱۳۹۶)، نریمانی و همکاران (۱۳۹۴)، پارک و همکاران (۲۰۲۱)، هوستیتلر و لئو (۲۰۲۱)، آرون و همکاران (۲۰۲۱)، شرما و همکاران (۲۰۲۱)، دیویس و همکاران (۲۰۱۹)، گالا و وود (۲۰۱۲)، شیران و برزنیتر (۲۰۱۱)، لارسون و همکاران (۲۰۱۰)، پنس و همکاران (۲۰۱۲) همسو و هماهنگ است. همه پژوهش‌های فوق به طریقی نشان دادند که هر دو رویکرد مذکور می‌تواند بر عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی مؤثر باشد و به بهبود وضعیت آنان در رابطه با دریافت و استفاده از اطلاعات دریافتی کمک کند اما در تبیین این یافته که بین این دو رویکرد در جامعه پژوهشی حاضر تفاوت وجود داشت و این تفاوت تأثیرگذاری بیشتری را در توان‌بخشی شناختی نشان داد. می‌توان این‌گونه عنوان داشت که آموزش راهبردهای شناختی به ارائه آموزش‌هایی تأکید دارد که رفتارها و افکار را مدنظر قرار می‌دهد و به افراد کمک می‌کند تا در ذخیره کردن و بازیابی اطلاعات در حافظه، توانمند گردند و بتوانند اطلاعات تازه را جهت، ترکیب با اطلاعات قبلی و ذخیره کردن آن‌ها در حافظه بلندمدت آماده کند؛ به همین دلیل این رویکرد می‌تواند برای اکثر افراد مفید واقع شود (هوستیتلر و لئو، ۲۰۲۱).

درواقع تکنیک‌های مناسب حل مسئله در این رویکرد افراد را قادر می‌نمود تا بر مشکلات یادگیری فائق آیند و به بهبود کنش‌های شناختی آنان بیفزاید و ارائه تکالیف به کاررفته در آن، از طریق اثرگذاری بر حافظه کاری و سرعت پردازش اطلاعات موجب بهبود توان حافظه کاری کلامی، حافظه کاری دیداری فضایی و سرعت پردازش گردیده و درنهایت بهبود عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی را در پی داشته باشد؛ اما در توان‌بخشی شناختی یک خدمت ویژه ارائه می‌گردد که به صورت تخصصی روی فرایندهای حافظه کار می‌شود و سعی می‌گردد با تأثیرگذاری بر قسمت‌های مغز به بهبود وضعیت افراد کمک شود به همین دلیل این رویکرد جهت درمان و بازتوانی اختلالات شناختی افراد در مسیر تقویت حوزه‌های دچار نقص و جایگزین کردن الگوهای تازه جهت جبران اختلال ایجاد شده اشاره کرده است، پس همین مسئله باعث گردیده تا تأثیر بیشتری را به‌جا گذارد. در این رابطه پیشنهاد می‌شود که دوره‌های آموزشی راهبردهای شناختی و توان‌بخشی شناختی برای دانش‌آموزان در مدارس و خصوصاً برای دانش‌آموزان دارای مشکلات تحصیلی اجرا گردد. همچنین راهبردهای شناختی و توان‌بخشی شناختی به‌صورت الگویی مدون به معلمان و مشاوران مدارس آموزش داده شود تا این افراد بتوانند در کار با دانش‌آموزان و افزایش سطح سواد اطلاعاتی آنان، نقش تسهیل‌کنندگی خود را به شکل مناسب‌تری ایفا کنند. با توجه به اثربخشی

روان‌درمانی کودک و نوجوان

بیگدلی، زاهد و ممتازان، محبوبه. (۱۳۹۰). مقایسه سواد اطلاعاتی دانشجویان واحد بین‌الملل با دانشجویان دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز. *مجله مدیریت اطلاعات سلامت*، ۸(۴)، ۵۲۴-۵۳۷.

https://him.mui.ac.ir/article_11105.html

جعفری، عیسی؛ باقرزاده، فاطمه؛ سلمانی، علی و پورمحسنی، فرشته. (۱۴۰۳). نقش بهزیستی معنوی و راهبردهای مقابله‌ای با اضطراب بیماری کرونا در افراد نظامی. *روانشناسی نظامی*، ۱۵(۱): ۹۳-۱۱۴.

Dor:20.1001.1.25885162.1403.15.1.5.7

دادستان، پریرخ. (۱۳۹۱). *روانشناسی مرضی تحولی از کودکی تا بزرگی- سالی*، جلد اول، تهران: سمت.

رحمانی، علی؛ پیرانی، ذبیح؛ داوودی، حسین و حیدری، حسن. (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش توان‌بخشی شناختی بر بهبود پردازش اطلاعات و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان نارساخوان مقطع ابتدایی. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۱۰(۲)، ۲۱۲-۲۲۵. Doi: 10.32598/JLD.10.2.2

رحیمی‌پور، طاهره؛ غضنفری، فیروزه و قدم‌پور، عزت‌اله. (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش راهبردهای حافظه فعال بر بهبود عملکرد خواندن دانش‌آموزان نارساخوان. *دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، ۱۸(۷۰)، ۶۱-۵۲.

https://journals.iau.ir/article_539401.html

سلمانی، علی؛ بشرپور، سجاد و صالحی‌نژاد، محمد علی. (۱۴۰۳). اثربخشی تحریک الکتریکی مستقیم فراجمجمه‌ای بر ولع مصرف و سبک‌های تصمیم‌گیری در افراد مصرف‌کننده مواد. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*.

Doi:10.61186/etiadjohi.18.71.31. ۱۸(۷۱): ۵۴-۳۱.

شاه محمدی، مهدی؛ انصاریفونی، غلامحسین؛ حجازی، مسعود و اسدزاده، حسن. (۱۳۹۸). تأثیر برنامه آموزشی توان‌بخشی شناختی بر هوش غیر کلامی، توجه و تمرکز، و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان با اختلال یادگیری ریاضی. *سلامت روانی کودک*، ۶(۲)، ۲۴-۴۱.

<http://childmentalhealth.ir/article-1-591-fa.html>

شمس، فاطمه و تابع بردبار، فریا. (۱۳۹۰). نقش واسطه‌ای خودکارآمدی تحصیلی در رابطه جهت‌گیری هدف و عملکرد ریاضی. *روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی*، ۳۱(۳)، ۷۷-۸۹.

شهبازی، مریم. (۱۳۹۰). توان‌بخشی شناختی چیست؟ *فصلنامه خبر، پژوهشی، آموزشی و اطلاع‌رسانی*، ۲۳(۲)، ۱۶-۳۸.

شیخ‌الاسلامی، علی؛ سیداسماعیلی قمی، نسترن؛ سلمانی، علی و شاعری، آیسان. (۱۴۰۴). اثربخشی توانمندسازی روانشناختی بر خودپنداره‌ی تحصیلی دانش‌آموزان با عملکرد تحصیلی پایین. *پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۹(۶۸)، ۳۵-۲۱. Doi:10.22034/jiera.2025.531981.3339

عباس‌زاده، مهتاب؛ پویانش، جعفر و امیری‌مجد، مجتبی. (۱۳۹۴). اثربخشی موسیقی‌درمانی در بهبود عملکرد خواندن و نوشتن دانش‌آموزان با اختلال یادگیری. *مجله مطالعات ناتوانی*، ۵(۱)، ۳۰۷-۳۱۵.

<http://jdisabilstud.org/article-1-371-fa.html>

هر دو روش مداخله بر عملکرد تحصیلی و سواد اطلاعاتی، استفاده از این روش‌ها و تمرینات کاربردی مرتبط در مراکز آموزشی و مراکز مشاوره، برای کمک به دانش‌آموزان پیشنهاد می‌گردد. مباحث مرتبط با سواد اطلاعاتی، عملکرد تحصیلی، راهبردهای شناختی و توان‌بخشی شناختی به طرق مختلف نظیر جزوات آموزشی، بروشور در اختیار معلمان، مشاوران و والدین دانش‌آموزان آن‌ها قرار گیرد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

کلید اصول اخلاقی در این پژوهش رعایت شده است؛ به طوری که شرکت‌کنندگان هر زمان که تمایل داشتند می‌توانستند از شرکت در پژوهش انصراف دهند.

حامی مالی

این تحقیق هیچ گونه کمک مالی از سازمان‌های تأمین مالی در بخش‌های عمومی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در طراحی، اجرا و نگارش همه بخش‌های پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

منابع

آیاری، آتوسا، بیگدلی، زاهد. (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و اضطراب کتابخانه‌ای در دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران. *مطالعات کتابداری و علم اطلاعات*، ۱۵(۱)، بهار و تابستان، ۱۷-۳۶.

اورکی، محمد؛ زارع، حسین و عطار قصبه، زهرا. (۱۳۹۶). تأثیر توان‌بخشی شناختی بر حافظه کاری و پیشرفت تحصیلی کودکان با اختلال ریاضی. *دوفصلنامه علمی پژوهشی شناخت اجتماعی*، ۶(۲)، ۱۶۷-۱۸۳.

Dor:20.1001.1.23223782.1396.6.2.11.0

باقریان، شعبانعلی؛ نادری، حبیب‌الله و اصغری گنجی، عسگر. (۱۳۹۸). اثربخشی آموزش سبک‌های شناختی و فرانشاخی بر یادگیری، خودکارآمدی اجتماعی و سازگاری اجتماعی دانشجویان. *راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۱۲(۵)، ۳۹-۵۰. <http://edcbmj.ir/article-1-1881-fa.html>

بیرامی، منصور؛ موحدی، یزدان و احمدی، اسماعیل. (۱۳۹۶). تأثیر بازتوانی شناختی بر عملکرد توجه متمرکز-پراکنده و حافظه کاری در دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری ریاضی و خواندن. *فصلنامه عصب روان‌شناختی*، ۳(۸)،

https://clpsy.journals.pnu.ac.ir/article_3883.html ۲۸-۹

روان‌درمانی کودک و نوجوان

References:

- Abbaszadeh, M., Pouyanesh, J., Amiri Majd, M. (2014). The effectiveness of music therapy in improving reading and writing performance of students with learning disabilities. *Journal of Disability Studies*, 1(5), 307-315. <http://jdisabilstud.org/article-1-371-fa.html>
- Abyari, A., Bigdeli, Z. (2012). Investigating the relationship between information literacy and library anxiety in graduate students of Shahid Chamran University. *Library and Information Science Studies*, 5(11), 17-36. https://slis.scu.ac.ir/article_10904.html
- Aharon, A. A., Ruban, A., & Dubovi, I. (2021). cognitive rehabilitation evaluation strategies on information literacy. *Nursing Outlook*, 69(1), 22-31. [Doi: 10.1016/j.outlook.2020.09.001](https://doi.org/10.1016/j.outlook.2020.09.001)
- Barrett, A. M., & Gonzalez, R. L. (2006). Treatment innovation in behavioral rehabilitation of stroke: Removing limits on recovery. *Journal of rehabilitation research and development*, 43(3):vii-x. [Doi:10.1682/JRRD.2006.08.0086](https://doi.org/10.1682/JRRD.2006.08.0086)
- Bagharian, Sh.A., Naderi, H., Asghari Ganji, A. (2018). The effectiveness of teaching cognitive and metacognitive styles on learning, social self-efficacy and social adaptation of students. *Education Strategies in Medical Sciences*, 12(5), 39-50. <http://edcbmj.ir/article-1-1881-fa.html>
- Beyrami, M., Movahedi, Y., Ahmadi, I. (2016). The effect of cognitive rehabilitation on the performance of focused-dispersed attention and working memory in students with math and reading disabilities. *Neuropsychological Quarterly*, 3(8), 9-28. https://clpsy.journals.pnu.ac.ir/article_3883.html
- Bigdeli, Z., Momtazan, M. (2010). Comparison of information literacy of international unit students with nursing students of Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz. *Journal of Health Information Management*, 8(4), 524-537. https://him.mui.ac.ir/article_11105.html
- Bergo, E., Lombardi, G., Pambuku, A., Della Puppa, A., Bellu, L., D'Avella, D., & Zagonel, V. (2016). Cognitive Rehabilitation in Patients with Gliomas and Other Brain Tumors: State of the Art. *BioMed Research International*, Article ID 3041824, 11 pages. [Doi: 10.1155/2016/3041824](https://doi.org/10.1155/2016/3041824).
- Chapman, G. & Tunmer, J. (2004). The effects of mental comprehension strategies in learning disabled student. *Journal of Learning Disabilities*, 18, 111-122. [Doi: 10.22034/iepa.2021.241658.1196](https://doi.org/10.22034/iepa.2021.241658.1196)
- Chow, H.P.H. (2010). Predicting academic success and psychological wellness in a sample of Canadian undergraduate students. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 8(2), 473-496. [Doi:10.25115/ejrep.v8i21.1382](https://doi.org/10.25115/ejrep.v8i21.1382)
- Clare, L., Woods, R. T., Moniz Cook, E. D., Orrell, M., & Spector, A. (2003). Cognitive rehabilitation and cognitive training for early-stage Alzheimer's disease and vascular dementia. *Cochrane Database Syst Rev*, 4. [Doi:10.1002/14651858.CD003260](https://doi.org/10.1002/14651858.CD003260)
- Dadsetan, P. (2011). *Pathological psychology of transformation from childhood to adulthood*. first volume, Tehran: Samt.
- فتحی آشتیانی، مینا؛ اخوان تفتی، مهناز و خادمی، ملوک. (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش شناختی بر سرعت پردازش و حافظه کاری کودکان مبتلا به ناتوانی‌های یادگیری. *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی*، ۱۲(۴۱)، ۱۴۱-۱۲۵. [Doi: 10.22054/jep.2016.7042](https://doi.org/10.22054/jep.2016.7042)
- کریمی، حمید؛ زارعی، رها و ولی‌زاده، ناصر. (۱۳۹۹). تأثیر سواد اطلاعاتی، خودراهبری در یادگیری، تفکر انتقادی و خودکارآمدی تحصیلی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان کشاورزی. *پژوهش مدیریت و آموزش کشاورزی*، ۱۲(۵۲)، ۱۱۸-۱۳۷. [Doi: 10.22092/jaeer.2020.342437.1711](https://doi.org/10.22092/jaeer.2020.342437.1711)
- کشاورز، لقمان؛ فراهانی، ابوالفضل؛ قربانی، لیل؛ قهفرخی، محمد و تمدن، مهدی. (۱۳۹۶). ارتباط سطح سواد اطلاعاتی و عملکرد تحصیلی دانشجویان کارشناسی ارشد تربیت بدنی دانشگاه شیراز. *پژوهش کاربردی در مدیریت ورزشی*، ۲(۴)، ۱۰۹-۱۱۵. https://arsmb.journals.pnu.ac.ir/article_3673.html
- کیامرثی، آذر، ابوالقاسمی، عباس، آق، عبدالصمد. (۱۳۹۰). بررسی نقش باورهای فراشناختی بر اضطراب و عملکرد تحصیلی دانشجویان، اولین همایش ملی علوم شناختی در تعلیم و تربیت، مشهد، <https://civilica.com/doc/169057>
- لک زائی، زینب. (۱۳۹۳). *رابطه انگیزه پیشرفت یادگیری بر تسهیم دانش با نقش میانجی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه سمنان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه سمنان.
- محمدپور، موسی‌الرضا. (۱۳۹۴). *رابطه هوش هیجانی و یادگیری مشارکتی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد البرز واحد کرج.
- مرادی، کیوان؛ واعظی، مظفرالدین؛ فرزانه، محمد و میرزایی، محمد. (۱۳۹۴). خوش‌بینی تحصیلی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در مدارس متوسطه شهری. *مجله علوم تربیتی*، ۷(۲۲)، ۱۳-۶۸. [Doi: 10.22055/edu.2017.12091.1268](https://doi.org/10.22055/edu.2017.12091.1268)
- میرحسینی، زهره و شعبانی، احمد. (۱۳۹۴). *مبانی و روش‌های آموزش سواد اطلاعاتی*. تهران: سمت
- نریمانی، محمد، سلیمانی، اسماعیل، تبریزچی، نرگس. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر توان‌بخشی شناختی بر بهبود نگهداری توجه و پیشرفت تحصیلی ریاضی دانش‌آموزان دارای اختلال ADHD. *روان‌شناسی مدرسه*، ۴(۲)، ۱۱۸-۱۳۴. https://jssp.uma.ac.ir/article_329.html
- یارمحمدیان، احمد؛ قرمانی، امیر؛ سیفی، زهرا و ارفع، مریم. (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش راهبردهای شناختی بر حافظه، عملکرد خواندن و سرعت پردازش اطلاعات دانش‌آموزان نارساخوان. *مجله ناتوانی‌های یادگیری*، ۴(۴)، ۱۰۱-۱۱۷. https://jld.uma.ac.ir/article_321.html

- Davis, N.; Sheldon, L. & Colmar, S. (2019). Memory Mates: A Classroom-Based Intervention to Improve Attention and Working Memory. *Australian Journal of Guidance and Counselling*; 24(1),111-120. Doi:10.1017/jgc.2013.23
- Fathi Ashtiani, M., Akhavan Tafti, M., Khademi, M. (2015). The effectiveness of cognitive training on processing speed and working memory of children with learning disabilities. *Educational Psychology Quarterly*, 12(41), 125-141. doi: 10.22054/jep.2016.7042
- Galla, B.M & Wood, J.J. (2012). Emotonal self- efficacy moderates anxiety- related impairments in math performance in elementary school- age youth. *personality and Individual Differences*, 52(2),118-220. DOI:10.1016/j.paid.2011.09.012
- Hostetler, K., & Luo, T. (2021). Managing cognitive load in information literacy instruction. *Educational Technology Research and Development*, 69(2), 583-606. <https://doi.org/10.1007/s11423-021-09962-x>
- Jafari, E., Bagherzadeh, F., Salmani, A., & Pourmohseni, F. (2024). The role of spiritual well-being and coping strategies with the anxiety of corona disease in military personnel. *Military Psychology*, 15(1), 93-114. [In Persian] Dor:20.1001.1.25885162.1403.15.1.5.7
- Karimi, H., Zarei, R., Valizadeh, N. (2019). The effect of information literacy, self-direction in learning, critical thinking and academic self-efficacy on the academic performance of agricultural students. *Agricultural Education and Management Research*, 12(52),118-137. doi: 10.22092/jaeer.2020.342437.1711
- Keshavarz, L., Farahani, A., Qorbani, L., Qahfarokhi, M., Tamdon, M.(2016). The relationship between the level of information literacy and the academic performance of Shiraz University master's students in physical education. *Applied Research in Sports Management*, 2(4), 109-115. https://arsmb.journals.pnu.ac.ir/article_3673.html
- Kiamarhi, A., AbulQasemi, A., Agh, A.S.(2013). Investigating the role of metacognitive beliefs on students' anxiety and academic performance. *The first national conference of cognitive sciences in education*, Mashhad. <https://civilica.com/doc/169057>
- Lakzayi, Z.(2013). *The relationship between the motivation of learning progress on knowledge sharing and the mediating role of information literacy of graduate students of Semnan University*. Master thesis of Semnan University.
- Larson, H. A., Yoder, A, Johnson, C., Ramahi, M. E., Sung, J., & Washburn, F. (2010). Test anxiety and relaxation training in their – grade students. *Journal of Eastern Education*. 39(1): 13-22. http://thekeep.eiu.edu/csd_fac
- Lee,S.Carl, H. (2016). The role of testing in academic achievement and empower students. *Journal of Learning*. 35(4). 264-279.
- Machlaup, F. (2019). Production and distribution of knowledge in the united States Princeton, NJ: Princeton University Press,35(4). 264-279
- Moreno, J. & Saldana, D. (2015). Use of a computer-assisted program to improve metacognition in persons with severe intellectual disabilities. *Res Dev Disabil*, 26(4),341-57. DOI: 10.1016/j.ridd.2004.07.005
- Mohammadpour, M.AI.R.(2014). *The relationship between emotional intelligence and collaborative learning on students' academic progress*. Master's thesis in educational management, Alborz Azad University, Karaj branch.
- Moradi, K., Vaezi, M., Farzaneh, M., Mirzaei, M. (2014). Teachers' academic optimism and students' academic progress in urban secondary schools. *Journal of Educational Sciences*, 7(22), 13-68. doi: 10.22055/edu.2017.12091.1268
- Mir Hosseini, Z., Shabani, A. (2014). *Basics and methods of teaching information literacy*. Tehran: Samt.
- Narimani, M., Soleimani, I., Tabrizchi, N.(2014). Investigating the effect of cognitive rehabilitation on improving attention maintenance and math academic progress of students with ADHD. *School Psychology*, 4(2), 118-134. https://jisp.uma.ac.ir/article_329.html?lang=fa
- Nie,Y., Lau,S., Liao, A.K.(2011). Role of academic self-efficacy in moderating the relation between task importance and test anxiety. *Learning and Individual Differences*.21.736-741.
- Park, H., Kim, H. S., & Park, H. W. (2021). The role of cognitive and metacognitive strategies on information literacy, and Media Literacy. *Journal of Data and Information Science*, 6(2), 116.
- Ponce. H.R., Lopez, M.J. & Mayer, R.E. (2012). Instructional effectiveness of a computer-supported program for teaching reading comprehension strategies. *Computer and education*; 59(4): 1170-1183. DOI:10.1016/j.compedu.2012.05.013
- Rahmani, A., Pirani, Z., Davoudi, H., Heydari, H. (2019). The effectiveness of cognitive rehabilitation training on improving information processing and academic performance of dyslexic elementary school students. *Learning Disabilities*, 10(2), 212-225. doi: 10.32598/JLD.10.2.2
- Rahimpour, T., Ghazanfari, F., Ghadampour, E. (2016). The effectiveness of teaching active memory strategies on improving the reading performance of dyslexic students. *Knowledge and Research in Applied Psychology*, 18(70), 52-61. https://journals.iau.ir/article_539401.html
- Salmani, A., Basharpour, S. & Salehinejad, M. A. (2024). The effectiveness of transcranial direct electrical stimulation (tDCS) on craving and decision-making styles in substance users. *Research on Addiction*, 18(71), 31-54. [In Persian] Doi:10.61186/etiadpajohi.18.71.31
- Saunders, L.(2012).Faculty Perspectives on Information Literacy as a Student. *Developmental Science*, 38(4), 226-236. DOI:10.1016/j.acalib.2012.06.001
- Shams, F., Tabe Bordbar, F. (2010). The mediating role of academic self-efficacy in the relationship between goal orientation and math performance. *Psychological methods and models*, 1(3), 77-89. https://jpmmm.marvdasht.iau.ir/article_1140.html
- Shahbazi, M. (2011). What is cognitive rehabilitation? *News, Research, Education and Information Quarterly*, 23(2), 16-38.

- Shah Mohammadi, M., Intisarfoni, Gh., Hejazi, M., Asadzadeh, H.(2018). The effect of cognitive rehabilitation training program on non-verbal intelligence, attention and concentration, and academic performance of students with math learning disorder. *Child mental health*, 6(2), 24-41. <http://childmentalhealth.ir/article-1-591-fa.html>
- Sharma, S., Nehra, A., & Tripathi, M. (2021). Applicability of Compensatory Cognitive Training in Epilepsy to Low Resource and Literacy Settings: A Focused Review. *Neurology India*, 69(3), 717.-723. DOI: [10.4103/0028-3886.319233](https://doi.org/10.4103/0028-3886.319233)
- Shiran, A. & Breznitz, Z. (2011). Cognitive training on recall range and speed of information processing in the working memory of dyslexic and skilled readers. *Journal of Neurolinguistics*, 24, 524-537. <https://doi.org/10.1016/j.jneuroling.2010.12.001>
- Sheykholeslami, A., Seyedesmaili Ghomi, N., Salmani, A. & Sharei, A. (2025). The effectiveness of psychological empowerment on academic self-concept of students with low academic performance. *Journal of Research in Educational Systems*, 19(68), 21-35. [In Persian] Doi:[10.22034/jiera.2025.531981.3339](https://doi.org/10.22034/jiera.2025.531981.3339)
- Sikhwari, T.D. (2014). A study of the Relationship between Motivation Self-Concept and Academic Achievement of Students at a University of Limpopo Province. South Africa. *International Journal of Educational Science*, 6(1) 19-25. DOI: [10.12691/education-7-11-18](https://doi.org/10.12691/education-7-11-18)
- Solaz, J., Sanjose, V. (2017). Cognitive variable in science problem solving: A review of research. *J of Physics Teacher Education*, 4(2): 25-32. <http://hdl.handle.net/10550/43424>
- Thorell, L. B., Nutley, S. B., Bohlin, G., & Klingberg, T. (2009). Training and transfer effects of executive functions in preschool Children. *Developmental Science*, 12(1), 106.113. DOI: [10.1111/j.1467-7687.2008.00745.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-7687.2008.00745.x)
- Uraki, M., Zare, H., Attar Ghasbeh, Z.(2016). The effect of cognitive rehabilitation on working memory and academic achievement of children with math disorder. *Social Cognition Research Journal*, 6(2), 111-132. https://sc.journals.pnu.ac.ir/article_4853.html
- Yarmohamedian, A., Qumrani, A., Seifi, Z., Arfa, M. (2014). Effectiveness of teaching cognitive strategies on memory, reading performance and information processing speed of dyslexic students. *Journal of Learning Disabilities*, 4(4), 101-117. https://jld.uma.ac.ir/article_321.html